

HOE GAAT HET?

Turkse en Marokkaanse Nederlanders aan het woord

**November 2003,
Wetenschappelijk Bureau SP**

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Niet apart maar samen

Hoofdstuk 1

Doel, opzet en uitvoering van het onderzoek

Hoofdstuk 2

Onze gesprekspartners

Hoofdstuk 3

Woonsituatie en woonwens

Hoofdstuk 4

Schoolsituatie en schoolwens

Hoofdstuk 5

Opvoeding en begeleiding van jongeren

Hoofdstuk 6

Het integratieproces

Hoofdstuk 7

Samenvatting en conclusies

Woord vooraf

NIET APART MAAR SAMEN

Te veel hebben we het in Nederland over ‘zij’ en ‘wij’ als we het hebben over het samenleven van autochtone en allochtone burgers in ons land. Dat leidt tot veel spraakverwarring. Te veel lijkt het dat ‘zij / wij’, de autochtonen, voortdurend op zoek zijn naar verklaringen waarom ‘wij / zij’, de allochtonen er onvoldoende bijhoren; ‘zij / wij’ doen ook hun beste om uit te vinden hoe ‘wij / zij’ wel beter ‘onze / hun’ plek in ‘hun / onze’ samenleving zouden kunnen verwerven.

Alle goede bedoelingen ten spijt – zo komen we er niet. We leven samen in dit land, dat maakt dat problemen van ons allemaal zijn en de taak om naar oplossingen te zoeken ook. In de alledaagse praktijk merken we hoe belangrijk het is dat iedereen meepraat over en mee zoekt naar wegen om het integratieproces te verbeteren en te versnellen. Er moet niet óver allochtone Nederlanders maar mét allochtone Nederlanders gesproken worden over hoe we ‘van apart naar samen’ kunnen komen. In de afgelopen tijd is er te veel apart gebeurd en te weinig samen ondernomen. Dat moet veranderen. En daarvoor is het nodig dat duidelijker wordt wat allochtone Nederlanders denken en wensen. Daarover bestaan te veel misverstanden en onduidelijkheden.

In deze notitie proberen we aan die verheldering een bijdrage aan te leveren. In het navolgende registreren wij in het bijzonder de ervaringen, opvattingen, wensen en voorstellen van enkele honderden allochtone inwoners van Nederland van Turkse en Marokkaanse origine. Er zijn zo’n 600.000 Turkse en Marokkaanse Nederlanders, ruim eenderde van alle ‘niet-westerse allochtonen’ in ons land. We beperkten onze gesprekken tot burgers uit deze groep, omdat zij een min of meer vergelijkbare immigratieachtergrond hebben en hun antwoorden dan ook redelijk met elkaar vergeleken kunnen worden. In het afgelopen jaar hebben we met hen gepraat over het leven en de toekomst hier. We deden dat met hulp van een grote groep vrijwilligers. Hen willen we vanaf deze plek hartelijk bedanken voor de uren en dagen dat zij onze oren en ogen wilden zijn.

Het spreekt vanzelf dat alle op- en aanmerkingen op deze notitie van harte welkom zijn.

November 2003,
Wetenschappelijk Bureau SP

Hoofdstuk 1

DOEL, OPZET EN UITVOERING VAN HET ONDERZOEK

Aanleiding

Hoe kijken allochtone Nederlanders van Marokkaanse en Turkse origine aan tegen de Nederlandse samenleving en hun plek daarin? Waarover zijn zij tevreden en wat kan en moet er anders en beter voor hen en vooral voor hun kinderen?

Die vragen hebben we voorgelegd aan bijna 500 burgers van Turkse en Marokkaanse afkomst. Rondom deze kernvragen kwamen ook meer gedetailleerde kwesties aan de orde, die een beter inzicht verschaffen in de kijk van allochtone medeburgers op het integratieproces.

Doelstelling

De doelstelling van dit onderzoek is het kunnen geven van een betrouwbaar antwoord op de vraag:

Hoe kijken Turkse en Marokkaanse Nederlanders in 2003 aan tegen de voortgang (en mogelijke haperingen) van het integratieproces en hun eigen positie daarin?

Doelgroep

Binnen de groep niet-westerse allochtone Nederlanders wordt het grootste aandeel gevormd door Turkse en Marokkaanse Nederlanders. De eerste generatie ervan kwam naar Nederland als gastarbeider; later werden via gezinshereniging en gezinsvorming de groepen uitgebreid. In het onderzoek hebben we ernaar gestreefd om vanuit de verschillende geledingen van beide groepen een betrouwbaar beeld van hun ervaringen en oordelen te vormen. Omdat beide groepen vooral woonachtig zijn in de grootste steden van ons land hebben we de helft van de deelnemers aan het onderzoek daar gezocht; de andere helft hebben we gevonden in enkele kleinere plaatsen met een aanzienlijk aandeel niet-westerse allochtone Nederlanders.

Onderzoeksmethode

Gekozen is voor een ‘face-to-face’-benadering van de doelgroep. Deze zeer intensieve onderzoeksmethode is gekozen vanwege de volgende redenen:

- We wilden de ruimte hebben om naast het stellen van de geplande vragen ook, als de gesprekspartners dat wensten, dieper op bepaalde kwesties te kunnen ingaan, om zodoende de resultaten van het onderzoek ook te kunnen gebruiken voor de plaatselijke politiek van onze partijafdelingen;
- We vonden het niet betrouwbaar genoeg om bijvoorbeeld via het internet met de deelnemers te communiceren. Er is immers een lage internetpenetratie onder de doelgroep. Hierdoor was CAWI (Computer Assisted Web Interviewing) niet effectief.
- Vanwege de lengte van de vragenlijst en de gewenste diepgang leende ook de telefonische onderzoeksmethode (CATI, Computer Assisted Telephone Interviewing) zich minder goed in dit verband.

Onderzoekontwikkeling

In oktober 2002 zijn de voorbereidingen begonnen voor het onderzoek, dat uiteindelijk plaatsvond tussen februari en juli 2003.

Aanleiding onderzoek

Binnen de SP is in de afgelopen jaren intensief onderzoek gedaan naar de voortgang van het integratieproces en de redenen waarom dat proces niet overal en voor iedereen vlot verloopt. In 2002 kwam de onvrede over de voortgang van het integratieproces hoog op de politieke agenda. Het thema speelde een belangrijke rol bij de parlementsverkiezingen van dat jaar en in de kabinetsformatie daarna. In het voorjaar van 2002 publiceerde de SP haar analyse van de gebrekkige voortgang van het integratieproces, met daaraan gekoppeld een groot aantal suggesties om het proces beter te laten verlopen.¹ Daarbij werd geconstateerd dat in contacten met vooral Turkse en Marokkaanse Nederlanders voortdurend bleek dat velen van hen het oneens waren met het integratiebeleid zoals dat tot dan toe gevoerd werd. In het najaar van 2002 besloot de Tweede Kamer op voorstel van de SP tot een parlementair onderzoek naar het integratiebeleid van de afgelopen 30 jaar. In het licht van deze nieuwe ontwikkelingen in politiek en samenleving op het punt van het integratiebeleid leek het ons van belang om te onderzoeken of en, zo ja, in welke mate het integratiebeleid aansluit bij de opvattingen en mensen van allochtone Nederlanders. Dat vormde de aanleiding voor dit onderzoek onder Turkse en Marokkaanse Nederlanders.²

Begeleidingsgroep

Als begeleidingsgroep fungeerden Ali Lazrak en Agnes Kant, beiden lid van de Tweede Kamer, de eerste van Marokkaanse afkomst; Mahmut Erciyas, gemeenteraadslid en van Turkse afkomst; Tiny Kox en Ronald van Raak, verbonden aan het wetenschappelijk bureau van de SP; en de lokale coördinatoren van de onderzoeksplaatsen. Geert-Jan Waasdorp was verantwoordelijk voor de adequate verwerking van het verzamelde onderzoeksmateriaal.

Proefenquête

Op basis van de aanwezige expertise binnen de SP werd een conceptvragenlijst ontwikkeld, die in enkele bijeenkomsten besproken werd met de lokale onderzoekscoördinatoren. Na de nodige bijstellingen werd een proefenquête opgesteld. Tussen november 2002 en januari 2003 werd vervolgens een 50-tal gesprekken gevoerd op basis van de proefenquête. Na een evaluatie van de gesprekken werd de gehanteerde vragenlijst aangepast en in haar definitieve vorm gegoten.

Selectie plaatsen

Er is gekozen om onderzoek te doen in de 4 grote steden (Utrecht, Rotterdam, Den Haag en Rotterdam), omdat zich hier de grootste concentratie Turkse en Marokkaanse allochtonen bevindt.³ Om ook niet-grootstedse meningen binnen de doelgroep te kunnen peilen werden

¹ Van apart naar samen, een deltaplan voor een geïntegreerde samenleving, SP 2002

² Naar verwachting brengt de ingestelde onderzoekscommissie eind 2003 verslag van haar bevindingen uit.

³ In de vier grootste steden wonen 35,5% van het totaal aantal Turkse Nederlanders, 47,5% van het totaal aantal Marokkaanse Nederlanders en 12,7% van alle Nederlanders (Sociaal en Cultureel Planbureau 2003)

daarnaast drie kleinere plaatsen geselecteerd, die een aanzienlijk aandeel niet-westerse allochtonen onder hun burgers kennen (Boxtel, Doesburg, Oss) .

Gespreksmethode

Onze gesprekspartners vonden we via afspraken bij sportverenigingen, in buurthuizen, bij moskeeën, en vervolgens vroegen we aan de gevonden deelnemers om nieuwe suggesties voor nieuwe deelnemers. Om die manier kregen we gaandeweg een goed gemengd panel om onze vragen aan voor te leggen.

De gesprekken werden op afspraak gemaakt, met maximaal twee enquêteurs. Waar mogelijk bestonden de duo's uit een autochtone en een allochtone enquêteur. De gespreksduur varieerde van 45 tot 120 minuten. Na een aantal gesprekken werd steeds geëvalueerd met de lokale onderzoekscoördinator.

Onderzoekperiode / dataverzameling

De interviews hebben plaatsgevonden tussen februari 2003 en juli 2003. In totaal zijn 462 volledige onderzoeken gerealiseerd, waarvan ruim 60% in de vier grote steden en de overige in de kleinere gemeenten.

Analyse en rapportage

In juli en augustus van dit jaar zijn alle enquêtes ingevoerd (middels SPSS). In september zijn de data geschoond, gehercodeerd en zijn de tabellenboeken gemaakt.

In deze algemene rapportage worden de hoofdlijnen van het onderzoek beschreven. Veel van de verkregen informatie is bruikbaar voor het politieke werk van onze afdelingen in de onderzoeksplaatsen. Die informatie is niet in dit verslag opgenomen maar, met instemming van de gesprekspartners, beschikbaar gesteld aan de besturen van de betreffende SP-afdelingen.

Onderzoeksonderwerpen

In het onderzoek werden de gesprekken geconcentreerd rondom de volgende onderwerpen:

- Persoonlijke gegevens
- Wonen
- Onderwijs
- Jongeren
- Integratie

Opzet van deze rapportage

In het volgende hoofdstuk (2) zijn de sociaal-geografische gegevens van de onderzoekspopulatie omschreven. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het onderwerp wonen. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 ingegaan op elementen van het onderwijs. In hoofdstuk 5 is omschreven hoe de Turkse en Marokkaanse Nederlanders kijken naar de 'jeugdproblematiek'. In hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de visie van de doelgroep op 'integratie'. In hoofdstuk 7 worden enkele conclusies voorgelegd.

Hoofdstuk 2

ONZE GESPREKSPARTNERS

In dit hoofdstuk zijn de volgende onderzoeksgegevens omschreven die betrekking hebben op onze 462 gesprekspartners:

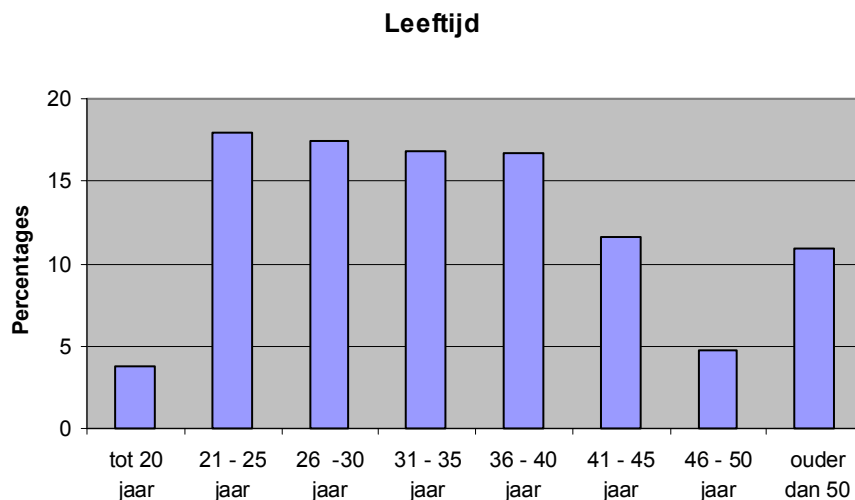
- Geslacht
- Leeftijd
- Geboorteland
- Gezins situatie
- Opleiding en inburgering
- Belangrijkste dagelijkse bezigheid

Geslacht

De onderzoekspopulatie is behoorlijk evenredig verdeeld. Mannen zijn licht oververtegenwoordigd, wat overeenkomt met de samenstelling van de totale populatie Turkse en Marokkaanse Nederlanders.

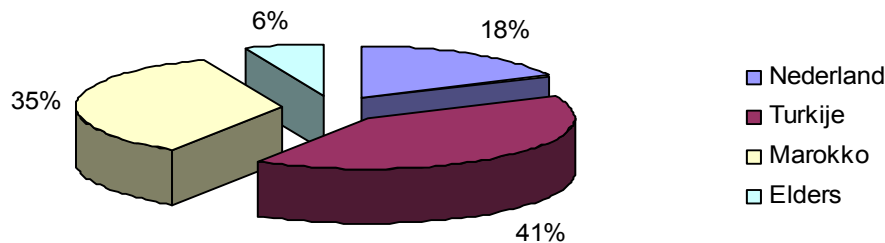
Leeftijd

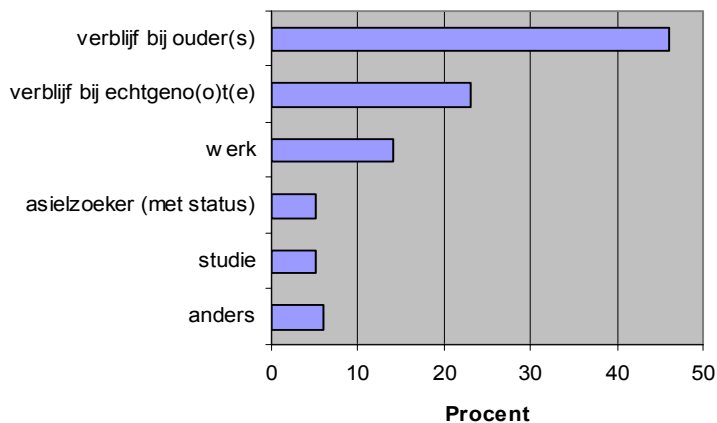
De deelnemers aan ons onderzoek kwamen uit alle leeftijdscategorieën. Ouderen waren enigszins ondervertegenwoordigd, afgezet tegen de totale verdeling van Turkse en Marokkaanse Nederlanders.

Geboorteland

Wat is uw geboorteland?

Wat was de reden van uw komst naar Nederland?

Van de ondervraagden in ons onderzoek is de grote meerderheid in Marokko of Turkije geboren; een minderheid, 18%, is geboren in Nederland. De belangrijkste redenen om uit Marokko en Turkije naar Nederland te komen was het verblijf bij de ouders (de zogenoemde ‘tussengeneratie’), het verblijf bij de partner (de zogenoemde ‘huwelijksmigranten’); als derde meest genoemde reden noteerden we het vinden van werk.

Dit betekent dat in dit onderzoek een oververtegenwoordiging is van de tussengeneratie (elders geboren, hier opgegroeid) en de huwelijksmigranten. Er is een ondervertegenwoordiging van de tweede generatie (hier geboren en opgegroeid). Dat blijkt uit een vergelijking met de totale verdeling van de populatie in Nederland.⁴

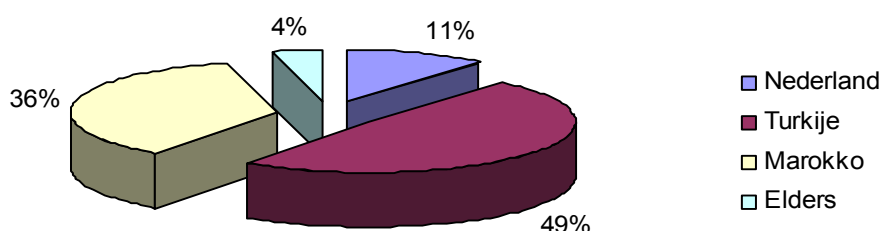
⁴ Statistische verdeling over heel Nederland: Eerste generatie Turkse / Marokkaanse Nederlanders: 44 / 47; tussengeneratie 20 / 19; huwelijksmigranten 11 / 7; tweede generatie 26 / 27 (SCP 2003)

Gezinssituatie

Van de ondervraagden is 68% gehuwd en 4% samenwonend. Dat is, afgezet tegen de totale groep van Turkse en Marokkaanse Nederlanders, een lichte oververtegenwoordiging.⁵

Van de ondervraagden heeft 69% kinderen. Dat betekent dat deze groep oververtegenwoordigd is, afgezet tegen de totale populatie.⁶ Het gemiddelde aantal kinderen per gezin is 2,7. Die oververtegenwoordiging maakte het mogelijk om meer deelnemers om een oordeel over de actuele schoolsituatie en schoolwens van de kinderen te stellen.

In welk land is uw echtgeno(o)t(e) geboren?

De samenstelling van de geboortelands van de verschillende echtgenoten ligt in lijn met de etnische achtergrond uit paragraaf 2.5. Dit wordt ook bevestigd in onderstaande tabel, waaruit blijkt dat Turkse Nederlanders die in Turkije geboren zijn vooral met Turken trouwen en Marokkaanse Nederlanders die in Marokko geboren zijn met Marokkanen.⁷

		Geboorteland		
		NL	TU	MA
Geboorteland van echtgeno(o)t(e)	NL	35%	8%	7%
	TU	55%	90%	2%
	MA	10%	1%	89%

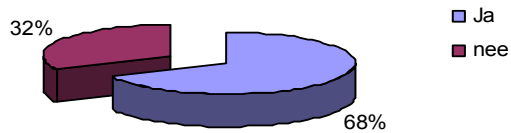
⁵ Gehuwde of samenwonende Turkse Nederlanders 64,4%; Marokkaanse Nederlanders 58,7%.

⁶ Gehuwde of samenwonende Turkse Nederlanders met kinderen 49,1%; Marokkaanse Nederlanders 44,6%

⁷ Vergeleken met de totale cijfers: Van de Turkse mannelijke Nederlanders trouwt 79,7% met een vrouw uit Turkije, van de Turkse vrouwelijke Nederlanders trouwt 75,3% met een man uit Turkije. Voor de Marokkaanse Nederlanders zijn de percentages 74,6% en 68,1%.

Opleiding en inburgering

Heeft u in Nederland een opleiding gevolgd?

Van de mensen die we spraken heeft ruim tweederde enige opleiding in Nederland gevolgd. Gezien de samenstelling van onze onderzoeksgroep is sprake van een duidelijke oververtegenwoordiging van mensen met alleen basisonderwijs of lager beroepsonderwijs. Over het algemeen heeft een groot deel van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders overigens een laag opleidingsniveau. Van alle Turkse Nederlanders heeft 52% alleen basisonderwijs gevolgd, van alle Marokkaanse Nederlanders 57%, tegen 9% van de totale bevolking van Nederland. In de leeftijdsgroep van 25 – 39 jaar heeft 35% van de Turkse en Marokkaanse mannen en 56% van de Turkse en Marokkaanse vrouwen alleen basisonderwijs gehad. Van de totale Nederlandse bevolking heeft 26% een mbo+-opleiding, van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders slechts 6 – 8%. In de leeftijdsgroep van 20 – 24 jaar heeft 55% van de Turkse Nederlanders en 65% van de Marokkaanse Nederlanders geen startkwalificatie in het onderwijs weten te behalen.⁸ Opmerkelijk is dat Turkse en Marokkaanse meisjes de jongens inmiddels hebben ingehaald in opleidingsniveau. Hun havo/vwo-deelname ligt gelijk aan die van de jongens. De achterstand ten opzichte van autochtone leerlingen is echter nog steeds alarmerend. Van de allochtone leerlingen verlaat 20% het voortgezet onderwijs zonder enig diploma, tegen 8% van de autochtone leerlingen.⁹

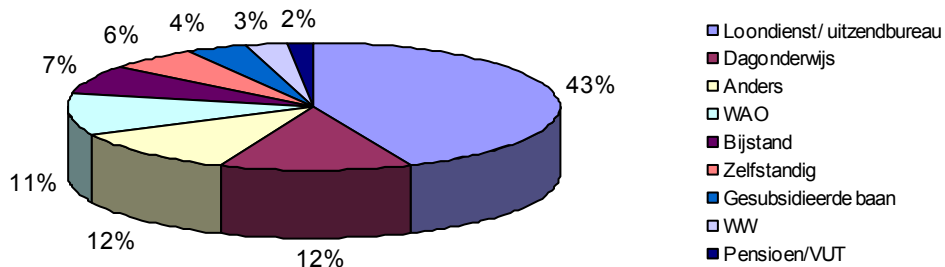
- Een inburgeringcursus werd gevolgd door een kleine kwart van onze onderzoeksgroep.

⁸ Rapportage Minderheden 2003, SCP

⁹ Rapportage Minderheden 2001, SCP

Belangrijkste dagelijkse bezigheid

Wat is uw belangrijkste dagelijkse bezigheid?

De helft van onze gesprekspartners had werk, vooral in loondienst, deels in gesubsidieerde arbeid en als zelfstandige. Dat komt redelijk overeen met het algemene beeld voor Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Van hen heeft de helft betaald werk.¹⁰

Ruim één op de vijf deelnemers aan ons onderzoek ontving op dat moment een sociale uitkering; één op de acht deelnemers volgde nog enige vorm van onderwijs ten tijde van het onderzoek.

¹⁰ Arbeidsparticipatie 15 – 65 jaar: Turkse Nederlanders 51%, Marokkaanse Nederlanders 49%, totale beroepsbevolking 70%

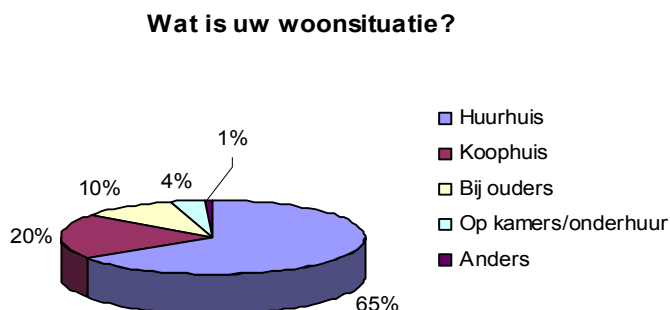
Hoofdstuk 3

WOONSITUATIE EN WOONWENS

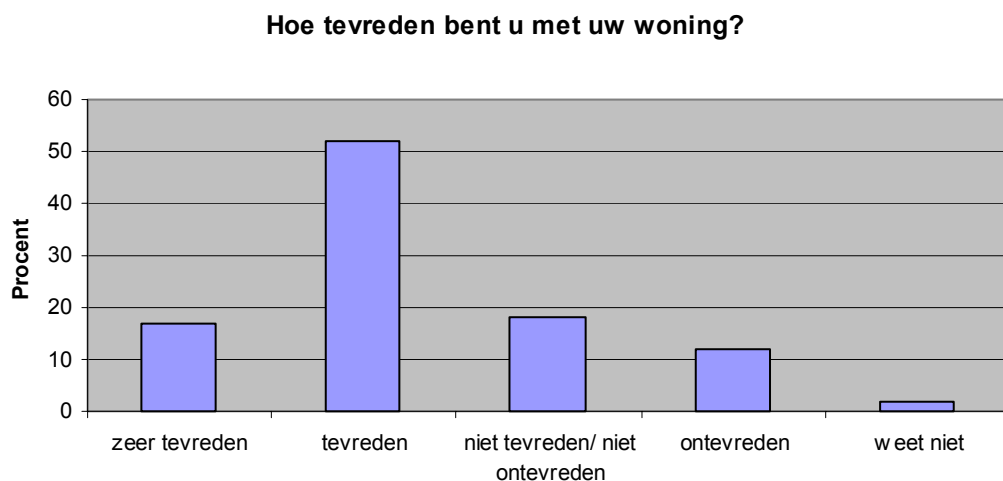
In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de woonsituatie van de ondervraagden, de beleving daarvan en de woonwensen van de ondervraagden.

Huidige woonsituatie

De deelnemers aan dit onderzoek is gevraagd wat hun huidige woonsituatie is. Het merendeel woont in een huurhuis, één op de vijf heeft een koophuis, de overige deelnemers woonden bij de ouders of op kamers.

Door de bank genomen zijn de meeste deelnemers aan ons onderzoek tevreden over hun huidige woonsituatie.

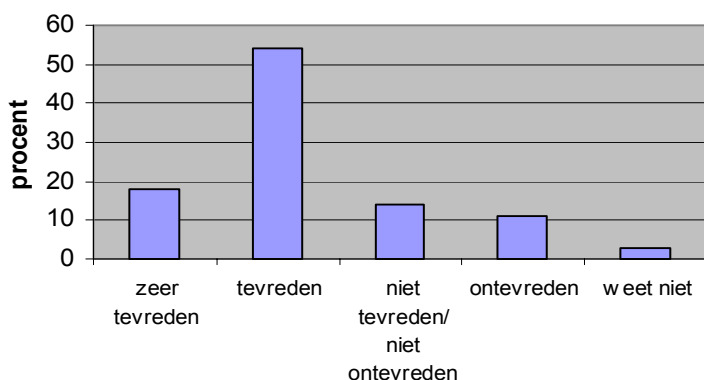

Wat opmerkingen van onze gesprekspartners over de huidige woonsituatie:

- *Ik ben tevreden hoe ik nu woon.*
- *We hebben hier veel sociale contacten.*
- *Ik ben te oud om te verhuizen.*
- *Ik voel me thuis in deze buurt.*
- *Ik ben tevreden met mijn eigen huis.*
- *Het is een mooie buurt.*
- *Ik voel me hier veilig.*
- *Ik ben hier gewend en zit hier goed.*

Ook over de omgeving waar men woont, bestaat gemiddeld tevredenheid.

Hoe tevreden bent u met de wijk/buurt waarin u woont?

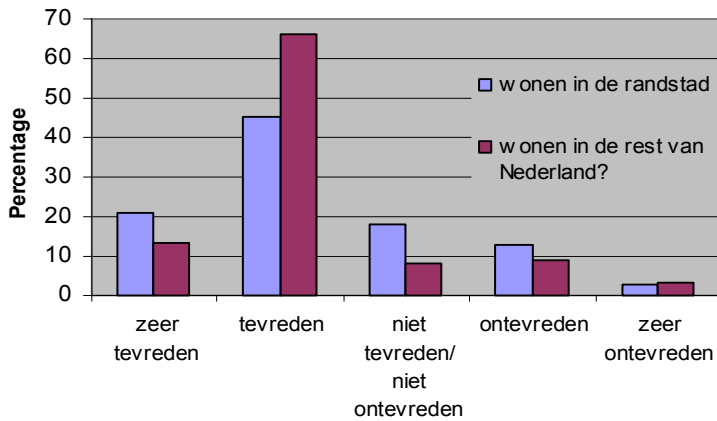
Als we deze resultaten wat verder uitsplitsen, zien we dat koophuisbewoners meer tevreden zijn dan huurhuisbewoners:

Tevredenheid met huidige woning

		wat is uw woonsituatie?					Totaal
		Huurhuis	Koophuis	bij ouders	op kamers/on derhuur	anders	
Hoe tevreden bent u met uw woning?	Zeer tevreden	10,2%	34,5%	18,2%	11,1%		16,1%
	Tevreden	48,8%	60,7%	45,5%	55,6%	100,0%	52,1%
	niet tevreden/niet ontevreden	21,7%	4,8%	18,2%	22,2%		17,5%
	Ontevreden	16,1%		18,2%	11,1%		12,2%
	Weet niet	3,1%					2,2%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Naast de tevredenheid over de woning is gevraagd naar de tevredenheid over de wijk/buurt waarin men woonde. 72% van de ondervraagden gaf aan (zeer) tevreden te zijn over de wijk/buurt waarin men woonde. Opvallend is hier het significante verschil tussen de Randstad en de rest van Nederland. 66% van de mensen in de Randstad is tevreden met zijn/haar wijk, terwijl dit in de rest van Nederland 80% is.

Hoe tevreden bent u met de wijk/buurt waarin u woont?

Enkele redenen voor ontevredenheid sprongen er tussenuit:

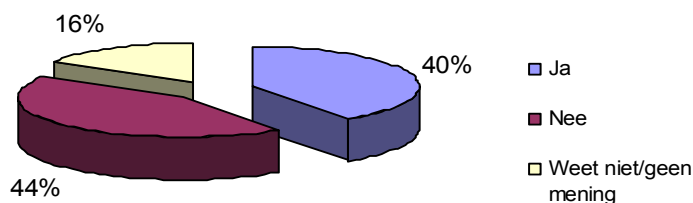
- *Weinig speelruimte voor kinderen;*
- *slechte relaties met buren;*
- *geluidsoverlast;*
- *te veel nationaliteiten;*
- *te veel criminaliteit.*

Ook hier geldt dat bewoners van koophuizen meer tevreden zijn dan bewoners van huurwoningen:

Tevredenheid met woonomgeving

		wat is uw woonsituatie?					Totaal
		Huurhuis	Koophuis	Bij ouders	op kamers/on derhuur	anders	
Hoe tevreden bent u met de wijk/buurt waarin u woont?	zeer tevreden	14,4%	22,6%	18,2%	25,0%	33,3%	16,9%
	Tevreden	52,8%	60,7%	45,5%	50,0%	33,3%	54,2%
	niet tevreden/ niet ontevreden	15,2%	10,7%	18,2%	12,5%		14,0%
	ontevreden	13,6%	6,0%	18,2%	12,5%	33,3%	12,1%
	weet niet	4,0%					2,8%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Verhuizen naar gemengde wijk?

Bijna de helft van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders ziet geen reden om naar andere huisvesting uit te zien. Binnen hun mogelijkheden voelen zij zich tevreden met de plek die ze gevonden hebben:

- *Wij wonen hier goed, het gaat om het huis.*
- *We wonen hier al in een gemengde wijk.*
- *Ik heb geen behoefte om te verhuizen, het is hier erg veilig.*
- *Het bevalt me hier goed.*
- *We wonen hier al 22 jaar en de familie ook.*
- *Andere wijken zijn niet anders dan waar ik nu woon.*
- *Onze buurt is gezellig en we hebben veel contacten opgebouwd.*
- *Deze wijk is rustig en we hebben nooit problemen.*
- *Dit is een prima buurt.*

Naast positieve opmerkingen over de woning en de buurt waren er bij een beperkt aantal allochtone Nederlanders ook negatieve redenen om te blijven waar ze woonden. Kort samengevat was het antwoord dan vaak:

- *Zij, de autochtone Nederlanders, mogen ons toch niet.*

Zo'n 40% van de door ons ondervraagde deelnemers zou echter wél liever een woning in een andere wijk hebben. Zij zouden, als dat kon, liever verhuizen naar een betaalbare woning in een meer gemengde buurt.

Randstedelijke Turkse en Marokkaanse Nederlanders zijn overigens beduidend minder gebonden aan hun huidige woonwijk dan de bewoners van kleinere steden, zo blijkt uit ons onderzoek¹¹:

¹¹ Daarbij dient bedacht te worden dat de concentratie van Turkse en Marokkaanse Nederlanders in de grootste steden ook veel groter is dan elders en het verschijnsel 'zwarte' wijk zich daar veel meer voordoet. Meer dan een derde van alle Turkse Nederlanders woont in één van de vier grootste steden en bijna de helft van alle Marokkaanse Nederlanders. In die steden wonen zij vaak ook weer geconcentreerd: in 32 van de 224 grootstedelijke postcodegebieden is de meerderheid van de bevolking van niet-westers allochtone afkomst. In 36 andere grootstedelijke wijken ligt hun aandeel tussen 30 en 50% (Rapportage Minderheden 2003).

Woonwens

		wonen in de randstad of in de rest van Nederland?		Totaal
		randstad	Elders	
Zou u willen verhuizen als u een betaalbare woning aangeboden krijgt in een meer gemengde wijk (tussen de autochtone bevolking)?	Ja	44,6%	35,5%	41,1%
	Nee	37,4%	57,3%	45,1%
	Weet niet/geen mening	17,9%	7,3%	13,8%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Wat zijn de redenen om te willen verhuizen naar een meer gemengde wijk?

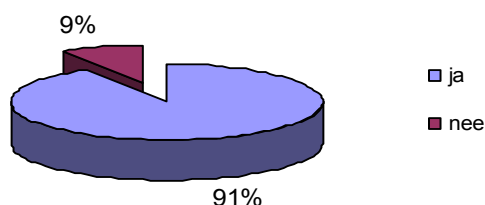
De meest genoemde argumenten om naar een meer gemengde wijk te willen verhuizen zijn 'het belang van de kinderen' en 'bevorderen van integratie'.

Een kort overzicht van veelvoorkomende reacties:

- *Beter voor integratie.*
- *Er wonen hier alleen maar autochtonen.*
- *Goed voor de ontwikkeling van mijn kinderen in de toekomst.*
- *Ik wil graag dat mijn kinderen in een veilige buurt opgroeien.*
- *Minder criminaliteit, minder rotzooi.*
- *Vind ik beter voor mijn kinderen.*
- *Als je allemaal samen met elkaar woont, is er ook meer contact voor de kinderen.*
- *Als er meer autochtonen tussen allochtonen wonen zal er meer communicatie zijn en minder problemen.*
- *Dat is beter voor de ontwikkeling van je kinderen en jezelf. Je kunt dan ook beter openstaan voor anderen.*
- *Het is beter voor de samenleving als we samen wonen.*
- *Dan zullen autochtonen en allochtonen beter met elkaar omgaan.*
- *Dan krijg je het gevoel dat je in Nederland woont.*
- *Een gemengde bevolking is gezelliger en je kunt veel van elkaar leren.*
- *Ik vind het prettiger als het wat meer gemengd is.*
- *Het is beter voor de integratie van mijn gezin.*
- *Met te veel allochtonen gaat de buurt achteruit.*
- *Het werkt negatief om alle buitenlanders bij elkaar te zetten.*
- *In een gemengde wijk heb je minder rotzooi en minder criminaliteit.*
- *Omdat het in een gemengde buurt wat netter, mooier en schoner is.*
- *Als ik in een gemengde wijk ga wonen, krijg ik misschien wat meer contacten.*
- *Ik ben tegen gettovorming en voor gemengd wonen.*
- *Het is veiliger voor de kinderen.*
- *Dan krijg ik misschien eerder contact met de burens.*
- *Het is hier best gemengd, maar met meer autochtonen zou het prettiger zijn.*
- *Onze wijk is best gemengd maar in deze twee straten wonen vooral buitenlanders.*
- *Ik wil dat mijn kind opgroeit in een wijk tussen Nederlanders en allochtonen.*
- *Ik zou het wel willen, voor een beter contact met autochtone Nederlanders.*

Los van de eigen situatie is er brede overeenstemming in allochtone kring over de meest wenselijke woonsituatie als zodanig. Desgevraagd zeggen 9 van de 10 ondervraagden van mening te zijn dat de overheid moet bevorderen dat er meer gemengde wijken komen. Vrijwel iedereen noemt dit noodzakelijk voor een betere integratie.

Vindt u dat de overheid moet bevorderen dat er meer gemengde wijken

Uitgesplitst naar de huidige woonplek (grote of kleine gemeente) en naar afkomst (Turks of Marokkaans) zijn dit de antwoorden op de vraag of de overheid gemengd wonen actief moet bevorderen:

Stimuleren gemengd wonen

		wonen in de randstad of in de rest van Nederland?		Totaal
		randstad	elders	
Vindt u dat de overheid moet bevorderen dat er meer gemengde wijken komen?	Ja	89,2%	95,5%	92,0%
	Nee	10,8%	4,5%	8,0%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Stimuleren gemengd wonen

		Turk of Marokkaan		Totaal
		Turks	Marokkaans	
Vindt u dat de overheid moet bevorderen dat er meer gemengde wijken komen?	Ja	95,2%	90,2%	93,0%
	Nee	4,8%	9,8%	7,0%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Als redenen voor een actief mengingsbeleid worden onder meer genoemd:

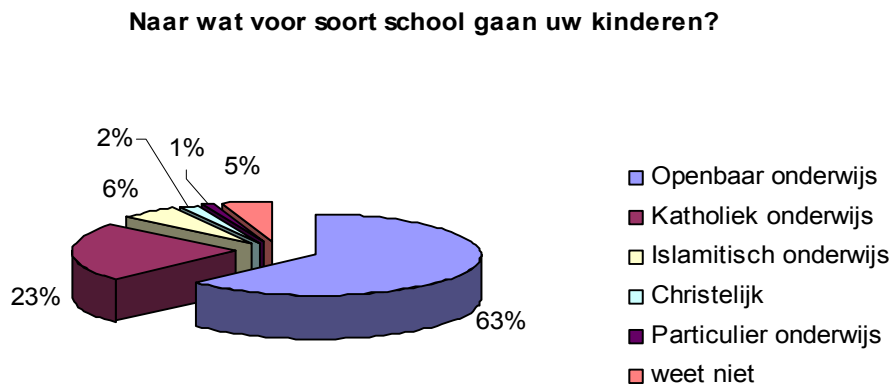
- *Alle wijken moeten toegankelijk zijn voor iedereen.*
- *Allemaal samen in aparte wijken is gevaarlijk.*
- *Als dat niet gebeurt heb je straks alleen maar zwarte en witte wijken.*
- *Als je het integratiebeleid wilt doorzetten moet je hier mee beginnen.*
- *Als je zo doorgaat, krijgen we 'Turkenwijken', dat is slecht voor onze kinderen.*

- *Anders groeien we uit elkaar.*
- *Gettovorming is verkeerd.*
- *Zonder menging kunnen we niet integreren.*
- *Als je het niet doet krijg je twee verschillende samenlevingen.*
- *Het is de basis voor de integratie.*
- *Het voorkomt racisme.*
- *Je krijgt er betere integratie en minder criminaliteit door.*
- *Het zal dan beter met ons en met de jongeren gaan.*
- *In gemengde wijken kunnen we veel van elkaar leren.*
- *Het is een stuk gezelliger.*
- *Concentreren geeft problemen, kijk maar naar woonwagendwoneers.*
- *Mensen vinden het niet fijn door een zwarte wijk te lopen.*
- *Het zou een positief effect op jongeren kunnen hebben.*
- *In zwarte wijken praat je niet met Nederlanders.*
- *Je kijkt er naar de Turkse tv en weet niet wat er in Nederland gebeurt.*
- *Je krijgt anders groepen die tegenover elkaar staan.*
- *Je leert meer culturen kennen.*
- *De buurt wordt dan schoner.*
- *Het zal beter voor mijn kinderen zijn.*
- *Meer contact betekent beter samenleven.*
- *Je krijgt dan minder achterstandswijken.*
- *Het valt niet uit te leggen, aparte wijken.*
- *In een zwarte wijk krijg je ook weer groepjes, uit bepaalde landen en streken.*
- *Wat heb je aan aparte eilandjes in de samenleving?*
- *Het is goed voor je kennis van de Nederlandse taal.*
- *Spreiding is beter voor de integratie.*
- *Je lost er veel problemen mee op.*
- *Het kan de samenhang in de maatschappij waarborgen.*
- *Je kunt door samen te leven ook veel samen delen.*
- *Apart wonen werkt gewoon niet.*

Hoofdstuk 4

SCHOOLSITUATIE EN SCHOOLWENS

Iets meer dan de helft van de ondervraagden (52%) had schoolgaande kinderen. Aan de personen met schoolgaande kinderen is onder andere gevraagd naar wat voor soort school hun kinderen gaan.

Het overgrote gedeelte van de kinderen ging naar een openbare school, namelijk 63%. Bijna een kwart van de ondervraagden gaf aan dat de kinderen op katholiek onderwijs zaten. Buiten de randstad is dit zelfs 33%. Slechts 6% van de ondervraagden gaf aan dat hun kinderen onderwijs volgde op een islamitische school.

Over de school van de kinderen zijn de meeste deelnemers aan ons onderzoek tevreden tot zeer tevreden.

Een greep uit de reacties:

- *Alles gaat goed en naar verwachting.*
- *Er is discipline en een goed lespakket.*
- *De kinderen worden goed begeleid.*
- *De school is goed georganiseerd.*
- *Je hoort hoe je kinderen zich ontwikkelen.*
- *De directeur is een hard werkende man.*
- *Het contact met de school is goed en de prestaties van de kinderen ook.*
- *De lespakketten zijn goed.*
- *Er is een goed band tussen ouders en school.*
- *De kinderen zijn tevreden.*
- *Er wordt veel aandacht besteed aan de prestaties van mijn kind.*
- *Er zitten meer culturen op school, vind ik leuk.*
- *Er is goede controle bij verzuim.*
- *De kinderen hebben het er naar hun zin.*
- *De kinderen leren goed en ze betrekken er de ouders bij.*

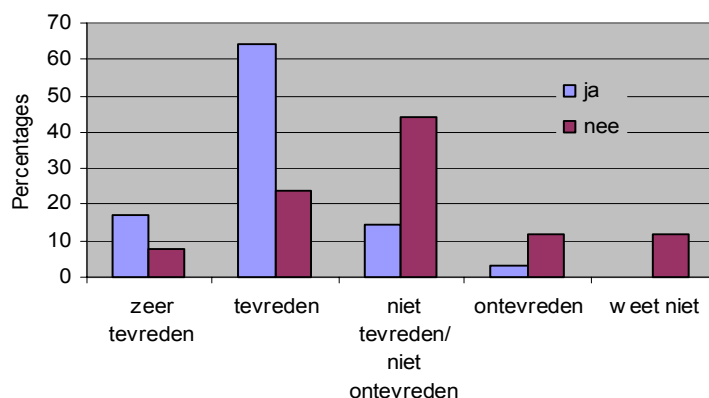
- *De kinderen worden goed individueel begeleid.*
- *Er is nu ook een Turkse meester bijgekomen.*
- *We worden vaak uitgenodigd voor gesprekken.*

Enkele redenen die worden gegeven waarom ouders ontevreden zijn over de school van hun kinderen:

- *De kinderen leren er te weinig Nederlands.*
- *De school is te zwart.*
- *Er zijn te weinig leraren.*
- *De kinderen krijgen te weinig echt les, te vaak is het spelen.*

Driekwart van de ouders die we spraken, is (zeer) tevreden over het onderwijsniveau van de school van hun kinderen. Deze tevredenheid is overigens duidelijk gecorreleerd aan het wel of niet regelmatig op de hoogte houden door de school van de ontwikkeling en schoolprestaties van het kind.

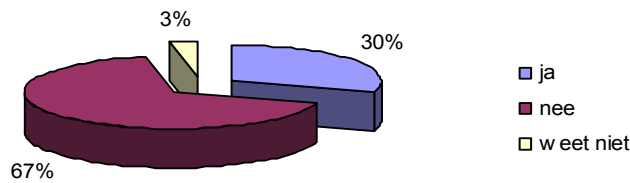
Wordt u regelmatig op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen en schoolprestaties van uw kind?

We vroegen onze gesprekspartners of hun kinderen op een ‘zwarte’ school, met een oververtegenwoordiging van niet-autochtone kinderen, zitten. Dat was in meerderheid niet zo¹²:

¹² Hierbij dient te worden opgemerkt dat in de grote steden de kwalificatie ‘zwarte’ school veel minder snel gehanteerd wordt dan in steden buiten de randstad, waar al van ‘zwart’ gesproken wordt als er een ruime minderheid van de kinderen van allochtone afkomst is.

Zitten uw kinderen op een zogenaamde zwarte school?

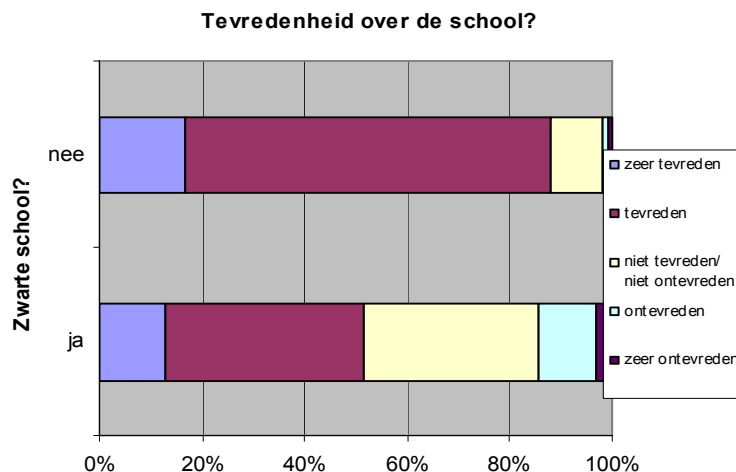

Als we de reacties koppelen aan de aard van de school ('zwart' of 'gemengd') zien we opmerkelijke verschillen in waardering:

Tevredenheid over onderwijsprestaties, gekoppeld aan aard van de school

		Volgen uw kinderen onderwijs op een zwarte school (grotendeels met kinderen van allochtone afkomst)?			Totaal
		Ja	nee	weet niet	
Bent u tevreden over de onderwijsprestaties van de school van uw kinderen?	zeer tevreden	13,3%	16,4%	28,6%	16,0%
	tevreden	36,7%	71,2%	14,3%	59,6%
	niet tevreden/ niet ontevreden	33,3%	10,3%	57,1%	18,3%
	ontevreden	11,7%	1,4%		4,2%
	weet niet	3,3%	,7%		1,4%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Vertaald in een staafdiagram geeft dit een duidelijk beeld van de samenhang tussen mate van tevredenheid en de aard van de school:

Het beste onderwijs voor de kinderen is volgens ruim 55% openbaar onderwijs; 6% noemt katholiek onderwijs als eerste, bijna 5% protestant-christelijk onderwijs. Islamitisch onderwijs is volgens ruim 6% het beste voor de kinderen.

Duidelijk is dat, nog meer dan gemengd wonen, gemengd onderwijs voor de kinderen als wenselijk en nastrevenswaardig wordt gezien. Het overgrote deel van onze gesprekspartners geeft aan dat ze een gemengde school voor hun kinderen prefereren boven een ‘zwarte’ school.

Voor Turkse en Marokkaanse Nederlanders is een gemengde school voor hun kinderen dusdanig belangrijk dat ze het ervoor over zouden hebben te verhuizen naar een andere wijk. Zes van de tien Turkse en Marokkaanse ouders zeggen ‘ja’ tegen een dergelijke optie. Er is daarbij overigens geen opmerkelijk verschil te zien in opvatting tussen hen die wonen in grote of in kleine steden:

Schoolwens, grote en kleine steden

		wonen in de randstad of in de rest van Nederland?		Totaal
		randstad	elders	
Indien u in de gelegenheid wordt gesteld, uw kind onderwijs te laten volgen op een gemengde school bent u hier toe bereid? Totaal	Ja	85,5%	85,7%	85,6%
	Nee	14,5%	14,3%	14,4%
		100,0%	100,0%	100,0%

Het bewust stimuleren van meer gemengd onderwijs is een nastrevenswaardige activiteit, zo oordeelt een overgrote meerderheid, ruim 80% van de mensen met wie we daarover spraken.

Stimuleren gemengd onderwijs, Turkse en Marokkaanse Nederlanders

		Turk of Marokkaan		Totaal
		Turks	Marokkaans	
Stimuleren van meer gemengd onderwijs?	mee eens	89,2%	81,4%	85,8%
	niet mee eens/niet mee oneens	3,6%	7,8%	5,4%
	mee oneens	7,2%	3,1%	5,4%
	geen mening		7,8%	3,4%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Stimuleren gemengd onderwijs, grote en kleine steden

		wonen in de randstad of in de rest van Nederland?		Totaal
		randstad	elders	
Stimuleren van meer gemengd onderwijs?	mee eens	80,7%	91,1%	85,2%
	niet mee eens/niet mee oneens	7,9%	3,8%	6,1%
	mee oneens	6,9%	4,5%	5,8%
	geen mening	4,5%	,6%	2,8%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

Argumenten die worden genoemd voor een gemengde school:

- *Het is belangrijk dat alle kinderen goed met elkaar omgaan.*
- *Het is beter voor de kinderen, ze leren er veel van.*
- *Het is beter voor hun ontwikkeling.*
- *Het is beter voor de samenleving.*
- *Dat helpt bij het leren van de Nederlandse taal.*
- *Het is beter voor het onderwijs.*
- *Als er te weinig Nederlandse kinderen zitten wordt het niveau te laag.*
- *Kinderen leren van elkaar.*
- *Te veel kinderen van dezelfde nationaliteit is slecht voor de taalontwikkeling.*
- *Ik vind 30% allochtone kinderen op school het maximum.*
- *Met meer Nederlandse kinderen in de klas kunnen ze beter integreren.*
- *Mijn kinderen moeten contact hebben met Nederlandse kinderen.*
- *Dan kunnen ze ook later beter met elkaar omgaan.*

Dat men in Nederland Nederlands moet spreken en dat kinderen dat zo snel mogelijk moeten leren, daarover lijkt de allochtone populatie van Nederland het in overweldigende mate eens te zijn. Zo'n 95% zou graag zien dat kinderen voor hun vijfde jaar Nederlands hebben geleerd.

Deze uitgesproken wens staat in schril contrast met de werkelijkheid, zoals blijkt uit de laatste Rapportage Minderheden van het Sociaal en Cultureel Planbureau. In taal hebben Turkse en Marokkaanse leerlingen in groep 8 nog een achterstand van minimaal twee leerjaren ten opzichte van autochtone niet-achterstandsleerlingen.¹³

Zelf (beter) Nederlands leren is ook een wens van velen. Taal is immers niet alleen voor kinderen, maar vooral voor veel volwassen Turkse en Marokkaanse Nederlanders een groot probleem. Zeven van de tien ondervraagden zegt, indien daartoe (gratis) de gelegenheid zou worden geboden, graag de Nederlandse taal (beter) te willen leren. Neezeggers hebben vaak een goede reden: ze vinden dat ze de taal al goed beheersen.

¹³ Turkse leerlingen hebben gemiddeld genomen de laagste taalscore, SCP 2003.

We vroegen of men zelf (alsnog) beter Nederlands zou willen leren. Een greep uit de reacties:

Niet:

- *Niet nodig, ik spreek goed Nederlands.*
- *Ik kan het al, Nederlands spreken.*
- *Ik ben er nu te oud voor, die kennis komt er niet meer in.*
- *Ik ben er nu niet meer voor gemotiveerd.*
- *Ik heb er geen tijd voor.*
- *Ik heb een eigen zaak, dus geen tijd om Nederlands te leren.*
- *Ik heb er gewoon niet voldoende capaciteiten voor.*
- *Het leren van Nederlands is een eindeloze klus.*
- *Mijn hoofd staat daar niet naar, ik ben er te oud voor.*
- *Ik werk in drieploegendienst, dan kun je geen les volgen.*
- *Ik heb het te druk met mijn huishouden en wat heb ik eraan?*
- *Ik wil terug naar Turkije, dus hoef geen Nederlands te leren.*

Wel:

- *Ik vind het belangrijk voor mijn werk.*
- *Je krijgt beter contact met andere mensen.*
- *Het bevordert je zelfstandig functioneren.*
- *Ik kan mijn kinderen dan beter helpen.*
- *Spreken is belangrijk, lezen ook, ik wil het graag leren.*
- *Taal is als het slot op de deur; zonder kennis kom je er niet in.*
- *In Nederland moet je goed Nederlands spreken, dat is logisch.*
- *Je hebt het nodig voor een betere toekomst.*
- *Je kunt dan beter voor je eigen rechten opkomen.*
- *Je bent nooit te oud om te leren.*
- *We hebben de Nederlandse nationaliteit en daar hoort taal bij.*
- *Ik kan me al goed verstaanbaar maken, maar ik wil het graag nog beter leren.*
- *Als je hier wilt wonen, moet je ook de taal leren.*
- *Ik wil niets liever.*

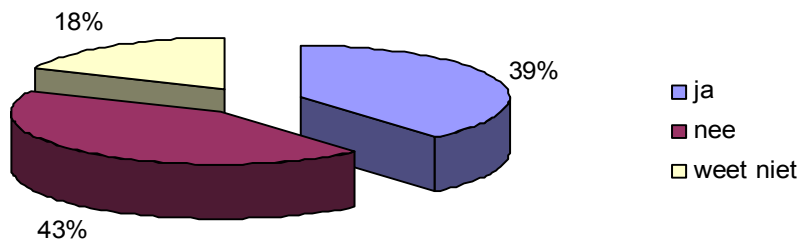
Hierbij dient opgemerkt te worden dat tussen de wens om de taal te leren en de werkelijke deelname aan taallessen al jarenlang een groot gat gaapt. Dat is één van de verklaringen voor het feit dat over heel Nederland gemeten 62% van de Turkse Nederlanders en 44% van de Marokkaanse Nederlanders matig tot slecht Nederlands spreekt. De voertaal thuis is doorgaans niet Nederlands: bijna de helft van Turkse en Marokkaanse Nederlanders zegt nooit Nederlands met de partner te spreken; slechts een minderheid spreekt vaak of bijna altijd Nederlands met de kinderen.¹⁴

¹⁴ Rapportage Minderheden 2003, SCP

Hoofdstuk 5

OPVOEDING EN BEGELEIDING VAN JONGEREN

Doen ouders genoeg om hun kinderen op te voeden?

Allochtone Nederlanders maken zich zorgen over onze jeugd, hun opvoeding en begeleiding. In het algemeen wordt positief over de inzet van allochtone ouders geoordeeld als het gaat om de opvoeding van hun kinderen: ze doen hun best, zoals blijkt uit de volgende bloemlezing.

Wat doen allochtone ouders goed?

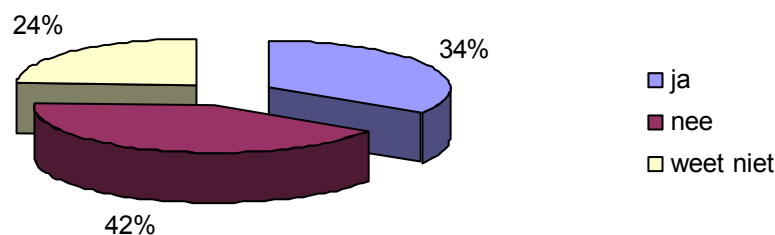
- *We zijn erg betrokken bij onze kinderen.*
- *We zorgen goed voor onze kinderen.*
- *We beschermen onze kinderen.*
- *We houden echt goed in de gaten of de kinderen goed leren en iets bereiken.*
- *We helpen mee op school.*
- *We spreken kinderen aan op slecht gedrag.*
- *We proberen onze kinderen zo goed mogelijk op te voeden.*
- *In de Turkse cultuur is opvoeden heel normaal.*
- *We leven zelf soms nog in Marokko, maar doen ons best voor onze kinderen.*
- *Iedereen doet het op zijn eigen manier.*
- *We doen hetzelfde als de meeste Nederlanders.*
- *We geven zelf het goede voorbeeld.*

Maar er wordt ook kritisch naar de ouders gekeken. Meer dan vier op de tien ondervraagden vinden dat de opvoeding beter zou kunnen. Wat doen allochtone ouders volgens hen verkeerd?

- *We begrijpen onze kinderen niet goed.*
- *We moeten meer thuis blijven, bij onze kinderen.*
- *Kinderen zijn te afhankelijk van hun ouders.*
- *We moeten onze kinderen anders gaan opvoeden.*
- *Kinderen hebben hier meer aandacht nodig.*
- *We zijn vaak onwetend.*
- *We moeten buitenspelende kinderen beter in de gaten houden.*

- *We moeten onze kinderen betere manieren bijbrengen.*
- *Kinderen worden te veel vrijgelaten.*
- *Goede opvoeding begint thuis.*
- *We moeten meer aandacht geven aan school en aan sociale contacten.*
- *We moeten minder computerspelletjes en meer sociaal gedrag bieden.*
- *We moeten meer met de kinderen praten.*
- *We laten kinderen te veel op straat leven.*
- *We moeten meer met onze tijd meegaan.*
- *We moeten beter kijken naar de behoeften van de kinderen.*
- *We zijn vaak te jong om al goed te kunnen opvoeden.*
- *We geven ons eigen gesloten leven door aan de kinderen.*
- *Vaders moeten meer tijd aan onze kinderen geven.*
- *We moeten onze kinderen beter leren begrijpen.*
- *We zouden een cursus moeten volgen hoe je in deze maatschappij moet opvoeden.*
- *We moeten zelf veel leren om onze kinderen goed te kunnen opvoeden.*

Denkt u dat onderwijs in een internaat, met streng toezicht en begeleiding, een positief effect zou kunnen hebben op het gedrag en de opvoeding van jongeren?

Over opvoedingsverbetering door het geven van onderwijs in een internaat met streng toezicht en strenge begeleiding botsen de meningen: een derde van onze gesprekspartners ziet daar wel wat in, maar een grotere groep, 43% , niet.

Over internaten wordt onder meer gezegd:

- *Een internaat biedt structuur en duidelijkheid.*
- *Van discipline leren ze.*
- *Als ouders hun kinderen niet goed kunnen aanpakken, dan helpt zo'n internaat ze.*
- *Het voorkomt dat kinderen op het slechte pad gaan.*
- *Dat soort begeleiding is goed voor jongeren.*
- *Ze zijn er streng maar rechtvaardig.*
- *Ze leren er goed Nederlands.*
- *Ze kunnen er van alles leren: taal, discipline, een opleiding.*
- *Kinderen die niet naar hun ouders luisteren, luisteren op het internaat misschien wel.*
- *Het helpt bij een goede opvoeding en opleiding.*
- *Voor sommige jongeren is het zeker een oplossing.*
- *Er is meer ruimte om te leren, de huizen zijn vaak te klein.*
- *Voor ouders die zelf weinig weten van opleiding en zo kan het helpen.*

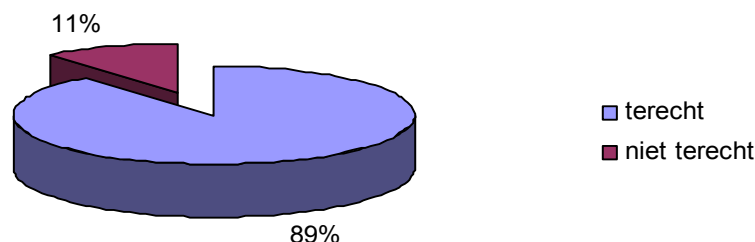
- *Voor streng gelovige ouders is het misschien een oplossing.*
- *Sommige kinderen hebben dat nodig, een strenge aanpak.*
- *Ze helpen als er thuis problemen zijn.*
- *Kinderen zullen zich beter gaan gedragen.*

Maar ook¹⁵:

- *Dat helpt absoluut niet en heeft een groot effect op de sociale ontwikkeling.*
- *Als ouders een kind willen, moeten ze er ook zelf voor zorgen.*
- *Het werkt averechts, ze raken geïsoleerd van de samenleving.*
- *Kinderen zijn beter af bij hun ouders.*
- *Ouders kunnen meer liefde geven dan leraren op een kostschool.*
- *De band met de ouders gaat dan verloren.*
- *Lijkt me niet nuttig; ze leren daar slechte dingen van elkaar.*
- *Harde aanpak heeft ook negatieve kanten.*
- *Het helpt misschien op de korte, maar zeker niet op de lange termijn.*
- *Hoe strenger je ze aanpakt, hoe minder je bereikt.*
- *Ouders horen zich intensief met opvoeding en opleiding bezig te houden.*
- *Ik wil dagelijks contact met mijn kind.*
- *De invloed van de ouders wordt daardoor te klein.*
- *Een internaat is niet het echte leven.*
- *Ik vind het te streng en daarom gevaarlijk voor de toekomst en te los van de maatschappij.*
- *Je weet niet wat ze daar leren.*
- *Het maakt kinderen alleen maar bang.*
- *Je sluit ze weer buiten de maatschappij.*
- *Kinderen moeten in een gezin opgroeien.*

Bijna 90% van onze gesprekspartners vindt het heel terecht dat er gesproken wordt over het aanpakken van overlast die jongeren veroorzaken.

Vindt u het terecht dat er gesproken wordt over het aanpakken van de overlast die jongeren veroorzaken?

¹⁵ In het onderzoek viel op dat degenen die eigen ervaringen met internaten hadden vaak het minst positief over deze aanpak van opvoeding oordeelden.

Wel bestaat er het gevoel dat niet iedereen hetzelfde behandeld wordt. Enkele veelgehoorde opmerkingen hierover van de respondenten:

- *Migranten worden te vaak over één kam geschoren als het gaat om overlast.*
- *Je moet jongeren vooral de kans geven; negatief optreden werkt averechts.*
- *Er moet niet alleen naar buitenlanders gekeken worden.*
- *Er moet geen onderscheid gemaakt worden.*

Veel respondenten zeggen dat jongeren die ontsporen harder aangepakt moeten worden door politie en justitie. Een enkeling is ervoor om de moeilijkste jongeren terug te sturen naar Turkije of Marokko. Anderen zijn echter van mening dat strenger optreden niet echt helpt, of zelfs averechts kan uitpakken. Er is veel waardering bij onze gesprekspartners voor de inzet van hulpverleners en politie als het gaat om begeleiding en het op het rechte pad houden of brengen van jongeren:

Wat doen ze goed?

- *Veel jongeren krijgen goed advies.*
- *Ze spreken jongeren aan op hun gedrag.*
- *Er is veel contact met de ouders.*
- *Er is een ruim aanbod voor jongeren.*
- *De controle is best goed.*
- *Ze zijn er acuut als er iets ergs aan de hand is.*
- *Het maatschappelijk werk steunt ouders van probleemkinderen goed.*
- *Ik zie meer politie op straat, meer dan toen ik jong was.*
- *Ze doen het best wel goed.*
- *Er wordt subsidie gegeven aan clubhuizen waar jongeren terecht kunnen.*
- *Ze komen met oplossingen voor problemen.*
- *Ze grijpen tegenwoordig sneller in.*
- *Ze doen hun best.*

Wat zouden ze beter kunnen doen?

- *Jongeren strenger aanpakken.*
- *Zich meer verdiepen in de culturen.*
- *Sneller ingrijpen.*
- *Meer op straat zijn.*
- *Langer straffen.*
- *Surveilleren en jongeren aanspreken op straat.*
- *Terugsturen naar eigen land als ze veel problemen veroorzaken.*
- *Meer dingen in buurten organiseren, zoals sporten.*
- *Meer praten en met kinderen naar huis gaan.*
- *Beter luisteren naar jongeren en niet alles van boven opleggen.*
- *Niet in uniform bij mensen thuis komen.*
- *Ze moeten jongeren aanmoedigen om te studeren in plaats van rond te hangen.*
- *Ze moeten vooral waarmaken wat ze beloven.*

Er is ook duidelijk kritiek op politie en hulpverlening: bijna 6 van de 10 ondervraagden vinden dat per saldo te weinig wordt gedaan om jongeren op het rechte pad te houden.

Wat doen de hulpverleners en de politie fout?

- *Als er 's avonds klachten over jongeren zijn, komt de politie pas de volgende ochtend.*
- *Ze zouden minder geweld en meer verstand moeten gebruiken.*
- *Ze moeten de jongeren beter benaderen, zonder geweld.*
- *Ze moeten jongeren die steeds weer in de fout gaan, niet vrij laten lopen.*
- *Ze moeten jongeren meer bij activiteiten betrekken.*
- *Kinderen tussen 12 en 16 hebben niks te doen dus hangen ze rond.*
- *Er is te weinig politie.*
- *De politie heeft te weinig te vertellen.*
- *De politie zou strenger moeten optreden.*
- *Er moeten meer jongerencentra komen.*
- *Ze moeten meteen aanpakken, niet alles op z'n beloop laten.*
- *Ze zouden meer met jongeren zelf moeten praten.*
- *Instanties moeten beter samenwerken.*
- *Je moet jongeren bewust maken om ze op het rechte pad te houden.*
- *Er moet meer begeleiding komen.*
- *Ze moeten zich beter inleven in de dingen waar jongeren mee zitten.*
- *Er moet meer preventief gewerkt worden.*
- *Meer straathoekwerk zou helpen.*
- *Ouders zouden moeten worden ingezet om de wijk leefbaarder te maken.*

Hoofdstuk 6

HET INTEGRATIEPROCES

Wát onder integratie verstaan moet worden, is zeker niet eenduidig. Het gemak waarmee het begrip in de politiek wordt gebruikt, steekt sterk af tegen de moeite die allochtone Nederlanders hebben om er een definitie van te geven, laat staan om een oordeel te vellen over de mate waarin men zelf geïntegreerd is en de effectiviteit van het gevoerde integratiebeleid.

Nogal wat van onze gesprekspartners geven aan weinig te kunnen met zo'n algemeen begrip als integratie. Ze vrezen in dat geval ook vaak dat er meer achter schuilgaat dan wordt gezegd en dat het woord tegelijkertijd een miskennis is van alles wat allochtone Nederlanders al doen om bij de samenleving te horen. Daarom hoorden onze medewerkers vaak dit soort reacties op het begrip 'integratie':

- *Dat woord ken ik niet.*
- *We leven al hier en horen er dus bij, dus hoezo: integratie?*

Het overgrote deel van de respondenten noemt één algemeen onderdeel van integratie: de taal kennen. 'Je moet Nederlands om te kunnen communiceren, daar begint het mee', zo reageren veel mensen met wie we spraken. En: 'De taal onder de knie krijgen, dat is het allerbelangrijkste', zo wordt ons keer op keer uitgelegd. De mate van integratie en taalkennis hebben ook volgens diverse onderzoeken een duidelijke relatie met elkaar. Turkse en Marokkaanse Nederlanders die veel contact hebben met autochtone Nederlanders beheersen het Nederlands substantieel beter dan zij die weinig contact hebben. Het effect is volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau vergelijkbaar met het effect van het opleidingsniveau.¹⁶

Wat integratie nog meer betekent? Een kleine bloemlezing, die onderstreept dat er in kringen van Turkse en Marokkaanse Nederlanders beslist geen sprake is van een eenduidige definiëring van dit veelgebruikte begrip:

- *Integratie betekent aanpassen.*
- *Integratie is aanpassen aan de Nederlanders.*
- *Integratie is aanpassen aan de Nederlandse samenleving.*
- *Integratie is aanpassen aan de regels van dit land.*
- *Integratie betekent dat allochtonen zich aanpassen en autochtonen daarvoor open staan.*
- *Integratie betekent aanpassen, de taal leren en wederzijds respect opbrengen.*
- *Integratie is aanpassen, met behoud van je eigen cultuur en geloof.*
- *Integratie betekent open staan voor de mensen in het land waar je gast bent.*
- *Integratie betekent aanpassen, maar niet te veel.*
- *Integratie betekent niet dat je je eigen identiteit hoeft op te geven.*
- *Integratie betekent geen problemen maken met de mensen in je omgeving.*
- *Integratie is vooral contact maken met Nederlanders.*
- *Integratie is contact tussen mensen, in de winkel, op het werk.*
- *Integratie is assimilatie met de Nederlandse cultuur.*

¹⁶ Rapportage Minderheden 2003, p. 59

- *Integratie is dat je elkaar accepteert en elkaars cultuur deelt.*
- *Integratie betekent dat verschillende culturen zich aan elkaar aanpassen.*
- *Integratie wil zeggen dat een buitenlander meer mee moet doen aan de cultuur van het land waar hij komt.*
- *Integratie betekent dat iedereen elkaar helpt in dit land.*
- *Integratie wil zeggen dat je de taal leert en jezelf kunt redden.*
- *Integratie wil zeggen dat je je aanpast aan de Nederlandse cultuur, zonder die van jezelf te verwaarlozen.*
- *Integratie betekent dat mensen samen leven en elkaar in hun waarde laten.*
- *Integratie betekent dat wij buitenlanders worden als de Nederlanders.*
- *Integratie wil zeggen dat je Nederlands spreekt en vreedzaam samenleeft.*
- *Integratie wil zeggen dat je weet wat er speelt, dat je de taal spreekt en de wetten en regels kent.*
- *Integratie betekent dat je meedraait en de wetten respecteert.*
- *Integratie wil zeggen dat je deelneemt aan de samenleving.*
- *Integratie wil zeggen dat je in harmonie met de maatschappij leeft.*
- *Integratie betekent dat je niet als buitenstaander door je buurt gezien wordt.*
- *Integratie betekent dat je opgaat in je nieuwe omgeving.*
- *Integratie is: wel Nederlands leren, geen boerenkool gaan eten.*
- *Integratie zorgt ervoor dat je in rust met je omgeving kunt leven.*
- *Integratie is: je aanpassen, maar jezelf niet vergeten.*
- *Integratie is: meedoen met de Nederlandse samenleving.*
- *Integratie wil zeggen: met elkaar samenleven op allerlei gebied en je niet apart houden.*
- *Integratie is: met z'n allen werken aan de maatschappij.*
- *Integratie betekent samensmelten van culturen.*
- *Integratie wil zeggen: van elkaar leren en openstaan voor elkaar.*
- *Integratie is: volwaardig deelnemen aan de maatschappij, zonder je eigenheid te ontkennen.*
- *Integratie betekent voor mij: vooral jezelf blijven.*

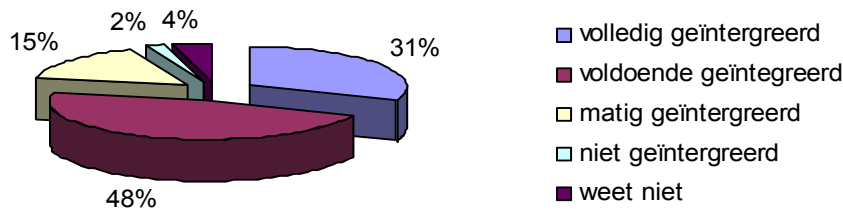
Drie van de vier gesprekspartners hebben geen inburgeringscursus gevolgd. 'Ze waren er niet', 'ik kende ze niet', 'ik kwam om te werken, niet om te leren', zijn veel gehoorde argumenten. En veel respondenten geven aan dat ze gewoon regulier onderwijs hebben gevolgd in Nederland en 'inburgering' in die zin voor hen niet speelde.

Veelgehoorde opmerkingen van respondenten bij deze vraag:

- *Die waren er niet toen ik hier kwam.*
- *Ik heb er niet aan gedacht, mijn man kwam om te werken.*
- *Ik kwam geld verdienen, niet om te leren.*
- *Ik heb mezelf van alles geleerd, er was niks voor ons geregeld.*
- *Zoiets kwam niet ter sprake.*
- *Als het er al was, dan was ik er niet bekend mee dat het er zou zijn.*
- *Het was in ieder geval niet verplicht.*
- *Ik was niet van plan hier te blijven.*

Integratie is een tweezijdig proces, zeggen onze gesprekspartners vaak. De inzet moet van twee kanten komen. Over de mate waarin Turkse en Marokkaanse Nederlanders geïntegreerd zijn, wordt door de deelnemers aan het onderzoek verschillend geoordeeld. De één is optimistisch, de ander is pessimistisch.

In welke mate bent u naar uw eigen mening geïntegreerd?

Over de eigen mate van integratie oordelen onze gesprekspartners opmerkelijk positief. Op de vraag in hoeverre zij zichzelf geïntegreerd vinden, zegt bijna 30% volledig geïntegreerd te zijn. Bijna 50% voelt zich voldoende geïntegreerd. Van alle ondervraagden vindt 17% zich matig of niet geïntegreerd.

Op de vraag wat burens en collega's zouden vinden van de mate van geïntegreerdheid, denkt 20% als volledig geïntegreerd te zullen worden beschouwd, 50% als voldoende geïntegreerd en een kleine 20% gaat ervan uit dat de burens en collega's hen als matig of niet geïntegreerd zullen zien.

Onze gesprekspartners geven aan dat het noodzakelijk tweezijdige karakter van het integratieproces nog niet tot alle Nederlanders is doorgedrongen. Gevraagd in hoeverre autochtone medeburgers zich voor het integratieproces openstellen, oordeelt slechts een derde van de ondervraagde allochtone burgers gunstig. Daarentegen vindt ruim 40% de bereidheid van de autochtone Nederlanders om mee te helpen aan het bevorderen van het integratieproces maar matig. En bijna 15% bespeurt nauwelijks bereidheid van autochtone Nederlanders om mee te helpen aan de integratie van allochtone medeburgers.¹⁷

Tegenover de breed geuite wens om het integratieproces te doen slagen en de relatieve tevredenheid over de eigen mate van geïntegreerd zijn, staat de werkelijkheid die aangeeft dat de wederzijdse contacten erg beperkt zijn. Veel Turkse en Marokkaanse mensen in ons land hebben maar weinig Nederlandse kennissen.¹⁸

¹⁷ Dat veel autochtone Nederlanders het 'integreren' niet zo gemakkelijk vinden, blijkt ook als hen gevraagd wordt in hoeverre zij zich op hun gemak voelen met Turkse en Marokkaanse medeburgers. Ja, zegt 41,3% als het gaat om Turkse Nederlanders en 28,2% als het gaat om Marokkaanse Nederlanders; ruim 30% zegt geen uitspraak te kunnen doen omdat ze te weinig contact en ervaring hebben met de twee genoemde groepen; Rapportage Minderheden 2003.

¹⁸ Rapportage Minderheden 2003

In welke mate vindt u dat Nederlanders zich openstellen voor integratie

		leeftijd		Totaal
		jonger dan 25	25 jaar of ouder	
In welke mate vindt u dat Nederlanders zich openstellen voor integratie?	volledig	7,6%	3,9%	4,6%
	voldoende	34,2%	28,7%	29,7%
	matig	41,8%	41,4%	41,5%
	niet	6,3%	14,1%	12,7%
	weet niet	10,1%	11,8%	11,5%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%

In onze gesprekken bleek dat allochtone Nederlanders zich net als autochtone Nederlanders afvragen hoeveel nieuwkomers door de samenleving opgenomen kunnen worden. Maar wie zelf van ver naar hier is gekomen, voelt zich zeker niet de eerstgeroepene om te zeggen dat er maatregelen tegen nieuwe instromers moeten komen. Dat blijkt uit een overzicht van de reacties op de volgende vragen.

Moeten er maatregelen genomen worden om de instroom van nieuwkomers te beperken en om rechten in bepaalde situaties te verminderen, zo vroegen we aan onze gesprekspartners. Daarop kregen we gevarieerde antwoorden:

- Minder dan 10% is het eens met het beperken van het recht op gezinshereniging. (Ter vergelijking: van de totale Nederlandse bevolking vindt bijna 60% dat het recht op gezinshereniging soepel gehanteerd moet blijven.)
- Iets meer mensen, bijna 15%, vindt het wel redelijk dat het recht op gezinsvorming wordt beperkt, maar ook hier is dus een grote meerderheid tegen een dergelijke inbreuk. (De totale Nederlandse bevolking oordeelt anders: 40% vindt dat de regels moeten blijven zoals ze nu zijn.)
- Het idee om inburgeringscursussen al te starten voor nieuwkomers in het land van herkomst, wordt door 44% in beginsel een goed plan gevonden, mits het niet gaat om allerlei verplichtingen en zware eisen worden gesteld.
- Een ruime meerderheid van de gesprekspartners vindt dat beperking van de instroom van asielzoekers niet gewenst is. (De totale Nederlandse bevolking denkt daar precies zo over.)
- Kritischer wordt gedacht over de komst van 'economische vluchtelingen'. Daarvan vindt bijna 40% van onze gesprekspartners wél dat er beperkende maatregelen getroffen mogen worden, tegen een kleine 20% die dat niet vindt. (Zo'n 60% van de totale bevolking vindt dat de regels strenger moeten worden.)
- In maatregelen om de rechten van allochtone Nederlanders te beperken indien zij slechts een deel van hun gezin in Nederland hebben wonen, ziet het overgrote deel van onze gesprekspartners niets.
- 63% van onze gesprekspartners vond nadrukkelijk dat de kinderbijslag voor kinderen buiten Nederland niet gekort moet worden. 'Ja, daar ben ik het mee eens', antwoordde slechts 17%.
- Strafbbaar stellen van illegaal verblijf in Nederland heeft de instemming van ruim 40% van de ondervraagden; 37% ziet daar echter geen heil in.

Hoofdstuk 7

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

De 462 Turkse en Marokkaanse Nederlanders met wie we intensief spraken hebben geen blad voor de mond genomen om ons bij te praten over hun kijk op hun eigen situatie en over de integratie in het algemeen.

Het is duidelijk: onze gesprekspartner voelen zich geenszins zielenpieten die de hele dag treurig zitten te wezen. Integendeel: binnen de mogelijkheden die ze hebben zijn ze over het algemeen redelijk tevreden. Over hun woning en over hun woonomgeving. En ze zijn meestal (erg) tevreden over de school en de schoolprestaties van hun kinderen.

Veel van onze gesprekspartners voelen zich redelijk tot goed geïntegreerd in de Nederlandse samenleving – hoewel het niet eenvoudig is om precies aan te geven wat daaronder verstaan zou moeten worden. Ze denken meestal dat ook hun (autochtone) kennissen en collega's hen redelijk tot goed geïntegreerd vinden. Slechts een minderheid oordeelt minder positief over de mate van eigen geïntegreerdheid en het oordeel van anderen daarover.

Toch wil dit niet zeggen dat alles in orde is als we het hebben over het samen leven van Turkse en Marokkaanse met autochtone Nederlanders. Allereerst mogen autochtone Nederlanders zich wel eens wat beter realiseren dat integratie een tweezijdig proces is, het kan niet allemaal van één kant komen. Volgens onze gesprekspartners doen veel autochtone Nederlanders maar matig hun best om er samen het beste van te maken. Daar tegenover staat een grote groep die wél de handen uit de mouwen steekt om de integratie te bevorderen.

Ook van Turkse en Marokkaanse Nederlanders mag iets verwacht worden. Beter Nederlands leren noemt vrijwel iedereen als voorwaarde om te kunnen integreren. De deelnemers aan ons onderzoek vinden het erg belangrijk dat kinderen zo snel mogelijk Nederlands leren, omdat daardoor integratie een veel betere kans krijgt. Hoe sneller hoe beter, is de overheersende mening.

Ook volwassenen willen graag (beter) Nederlands leren, omdat zij weten hoe belangrijk dat is om mee te kunnen komen in de samenleving. In veel gevallen is er dat niet van gekomen, omdat men naar Nederland kwam om te werken of in het kader van de gezinshereniging en gezinsvorming. Voor velen was er nog geen inburgeringcursus of men wist niet dat zo'n cursus bestond. Een grote meerderheid zou alsnog graag gebruik maken van taallessen. Voor een grote groep (bijna de helft van de deelnemers aan het onderzoek) mogen die taallessen overigens best al beginnen voordat migranten naar Nederland komen, waarbij echter niet meteen met verplichtingen en voorwaarden gezwaaid moet worden.

Onze gesprekspartners vinden niet dat het op slot doen van de grenzen nodig is. Wel denkt een aanzienlijk deel van hen dat er kritischer naar economische migratie gekeken zou kunnen worden. Tegen illegaal verblijf in Nederland mag, volgens een grote minderheid, harder worden opgetreden. Beperken van gezinshereniging en gezinsvorming wordt door een overgrote meerderheid afgewezen, net als het beperken van het recht op asiel voor politieke vluchtelingen.

Hoewel de meeste deelnemers op zich tevreden zijn met hun woning en de school van de kinderen, geeft een groot deel aan te willen verhuizen, om zo in een meer gemengde wijk terecht te komen en daarmee de kans op een gemengde school voor hun kinderen te vergoten. Het belang van de kinderen wordt daarbij door de meeste deelnemers aan ons onderzoek als doorslaggevend genoemd. In de randstad is die behoefte nog groter dan in kleinere gemeenten, wat waarschijnlijk te maken heeft met de hogere mate van concentratie van wonen en scholen in de grootste steden van ons land.

Gemengd wonen en gemengd naar school gaan zijn zaken die volgens het overgrote deel van onze gesprekspartners eigenlijk vanzelfsprekend zouden moeten zijn in de Nederlandse samenleving. Gemengd wonen vergroot de kans om contact met autochtone Nederlanders te leggen en vergroot de eigen ontwikkelingsmogelijkheden en die van de kinderen. Gemengde scholen worden door vrijwel iedereen verre geprefereerd boven de ‘zwarte’ school.

Veel Turkse en Marokkaanse Nederlanders maken zich zorgen over de opvoeding en begeleiding van de jongeren in onze samenleving. Over het algemeen doen Turkse en Marokkaanse ouders hun best om de opvoeding zo goed mogelijk te verzorgen, maar er wordt kritisch gekeken naar de praktijk. Er gaat best heel wat mis in de opvoeding en dat zou moeten veranderen. Hulp daarbij, van allerlei instanties en de politie, wordt gewaardeerd. Voor hun inzet bestaat veel respect, maar ook hier is het nodige aan kritiek en worden suggesties gedaan voor verbeteringen. Opvoedingshulp via internaten is een kwestie die buitengewoon omstreden is. Tegenover grote voorstanders staat een evenzo grote groep fervente tegenstanders.

Gemengd wonen en scholen zijn zaken waarvoor, althans volgens de overgrote meerderheid van de Turkse en Marokkaanse Nederlanders die wij ernaar vroegen, de overheid zich veel actiever zou moeten inzetten dan nu het geval is. Gemengd wonen en scholen zijn beslist geen taboes voor Turkse en Marokkaanse Nederlanders, maar veeleer voorwaarden om daadwerkelijk het integratieproces te bevorderen.

Tegelijk realiseert vrijwel iedereen zich dat tussen wens en daad nog een zee aan praktische en politieke problemen ligt. Dat mag echter geen reden zijn om niet vanaf nu vastberaden de koers naar gemengd wonen en scholen in te zetten – en daardoor onze gezamenlijke maatschappij meer ‘van apart naar samen’ te brengen.